

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 24.

V Ljubljani, 15. decembra 1889. l.

XXIX. leto.

O otroškem strahu.

Spisal Ivo Trošt.

I.

Dandanašnji, v prosvetljenem devetnajstem stoletji govoriti o strahu in strahovih užé ni več v modi, Kdor užé količkaj trka na svojo omiko ter kaže na svoje predstudies in po-studies, s tem seveda tudi na šolskih klopek raztrgane hlače, vsak trdi, da ne veruje v strahove, da jih ni, norčuje se s strahopetci ter počénja raznovrstne protido-kaze — umevno, da le o belem dnevu. Če ga pa na poti dohití samega noč, spreletava ga, če ne užé prej, ob jednajsti uri strah, groza in — kurja polt. Ko v ograji kaj zašumi, odmah se mu lasje naježe in peta začné nehoté s hitrejšim vzdigovanjem pomikati urneje tudi gornji del telesa naprej. Podnevni junak in neustrašljivec ubira jo sedaj prav po — ne po zakonu — po zajeje. Ne misli, ali se prsa dvigajo hitro ali počasi, samo da je prej z onega užasnega mesta. Kaj pa je bilo, da je možaka, trdečega da ni strahopetec, tako zapodilo v beg? Nič. Suho peresce je palo z drevesa ter poščrzalo po tleh. On . . . on je pa baš tedaj mislil — da ni strahov.

Kolikrat se dogaja, da ljudstvo zaznamuje kako mesto strašljivim, prav vsled nedolžnega slučaja. Kdor se tedaj ustraši ter pridere v strašnem diru do ljudi, gotovo ne bode priznal, da ga je „nič“ ostrašil. Če s pomočjo svoje trdne ideje ni videl ničesar (kar je tudi naravna istina), izmisli si pošasti in vse mogoče nestvore, ki so drvili za njim, samo da si pomaga iz zadrege. Res je sitno, da bi človek kar vpričo ljudi sam sebe spoznal strahopetcem. Zakaj si ne bi pomagal, kakor vé in zna. Svrbha upravičuje sredstva, pravijo. Tako je bilo, je in bode, osvedočen sem, da tudi potem, ko bodo čestiti tovariši „Tovariša“ prečitali ta članek ter priznali toli poudarjano resnico: ni strahov. Nam izročena deca mora biti vzgojena v ti misli, da, v meso in kri ji mora preiti: ni strahov. I nam so v svoji mladosti zabijali v glavo, da ni strahov, s svojim dejanjem in govorjenjem so pa kazali, da sami verujejo v strahove; česa se pa otrok raje drži, besed ali vzgledov, to vemo. Zato pa kažimo z dejanjem in besedo neresničnost tega, s svojim vzgledom in svojim prepričanjem uničujemo deci predsodke. Ta napaka ni samo zdravju nevarna, marveč tudi vzgoji škodljiva. Za sedaj pa recimo z drugimi: ni strahov.

Vsaka beseda je znak nekega pojma. Beseda strah mora imeti tudi svoj pojem. Vsak pojem pa znači neko bistvovanje, torej nekaj, kar je, ne, kar ni. Ločiti pa treba strah in strahove. Strah je čutenje na neke mrzkosti zastran pričakovanja kakega zla. To je naravni strah. Ima pa svoje stopinje, kakor vsak afekt. Nekoji ločijo strah takole: 1. boječnost, 2. tesnost, 3. obupljivost, 4. strah, 5. groza, 6. presenečenje. Pri otrocih so dokaj obične prve tri vrste, koje bi lahko nazivali nižje vrste strahu, ker niso tako zelo nevarne. Zadnjih treh se pa moramo čuvati. Otrok je lahko s samo jednim takim činom nesrečen za vse življenje. Po prevelikem presenečenju se vzbujajo živci in posledki temu so jako nevarni osobito mali deci. Boječnost in strašljivost sta otrokom dokaj navadni. Morda je to, ker so živci otroški še mladi, ali pa zato, ker se otrok čudi nespособnim za brambo. Tudi tesnost in obupljivost sta kaj radi pri otrocih. O vsakem bolj težkem delu otrok obupuje, pred ko stopi pred učitelja ali pred duhovnika, navdaja ga neka tesnost, koji ne ve prav vzroka. — Strah in groza pa užé nista več nenevarna, ker iz teh lahko najmanjši šum, tresk ali tlesk izcimi presenečenje. Iz presenečenja v veliki meri, n. pr. če kdo v tihí noči pride otroku za hrbet in zakričí, ali če ga počaka na slaboglasnem mestu, zgodi se lahko nesreča. Naj otrok še tolikokrat sliši v šoli in doma: ni strahov, uprav s tem, da mu pravite: ni strahov, otrok vendar skuša misliti, da so. Tako dosežemo z ničevim sredstvom, če užé ne nasprotni, vsaj nepovoljni uspeh. O negativnem zatirjevanju otroku vendar ostaje še kolikor toliko pozitivne vere, če ne prej, pa tedaj, ko pride v tak čas in prostor, kjer baje straši. Toliko o strahu o obče. Prava naloga pa mi je govoriti o strahovih.

Strahovi so mej našim národom nadnaravna bitja, človeku kolikor toliko sovražna, koja imajo začetek celó v paganstvu, v mešanici paganski in kristijanski ali pa samo v krščanski veri. Vrste strahov in strašil so po obliki, kraji in času mnogobrojne in različne. Sploh ljudstvo veruje, da so strahovi duhovi. Hudobec sam večkrat prevzema kako ulogo. Včasih je strahu samo slušati, samo videti v najrazličnejših oblikah kot belo ženo, belo kobilo, kozla, lisico (v to potvara se nekda hudobec sam), psa, temno senco, svitel plamen, človeka brez glave i. t. d. Strah, kojega je slišati, je tudi jako raznovrsten: ropotanje, sekanje, vzdih, jok, mranje, žvižganje (hudobčev znak), šum, piš, podiranje i. t. d. Teh dogodkov bi bila lahko cela literatura. Mej národom je pa še te vere mnogo, mnogo. Da se duše hodijo „nazaj vicat“, to ljudstvo také trdno veruje, kot kako versko dogmo, če ne še bolj. Kjer drevo škriplje, veter žvižga skozi špranje, po drevju, po telegrafski žici, tam se duše vicajo. Pisec teh vrstic slišal je v svoji rojstni vasi, da so vpletali na konec rožnega venca še „en očenaš in češenosimarijo za tiste duše, ki po gorah in vodah konec jemljejo in nobene pomoči nemajo“. Gotovo je, da tukaj niso mislili živih nesrečnikov, ki se mučijo po gorah in vodah v temni noči, marveč duše, ki nemajo nikake pomoči.

V národu je vera v vicevanje duhov utrjena na to, da smrt življenja ne uniči, marveč le izpremeni, da duša v svoji zavesti živi vekomaj. Toda življenje po smrti ima še vedno neko vkupnost s tem svetom in je sploh neko poluživljenje, mračno, neprijazno, živečemu človeku nenavadno. Vračanje mrtvecev ni grozno in mračno živim ljudem, temveč je tudi mrtvim muka. Tako si ljudstvo misli to vkupnost. Zdi se, da tudi postavljanje znamenj ali pilov, kapelic in križev na križpotji ni popolnoma samo v spomin tam umrlim zemljanom. Če je kdo nagloma umrl ob poti, postavijo mu križ, da se duša ne hodi tja vicat. Videvanje duhov je zmota, da kdo res videva duhove, v kojih eksistenco veruje, in ž njimi občuje. Ta vera sega v najtemnejši stari vek ter je skoro pri vseh naravnih in pozitivnih religijah utrjena.

Strahovi se pa ne prikazujejo vedno, ne vsakemu, ne povsod. Čas jim je določen na večer. „Mrak“ je možko bitje, ki hodi o mraku okolo. Pravi čas vsem strahovom pa je usodepolna ura najdaljša. Koliko pesnikov je užé uporabilo ta trenotek, da so z zadujim udarcem polunočne ure dali pravi efekt svoji pesmi. Gotovi dnevi so strahovom bolj ugodni kot navadni. Straši rado po vseh odljudnih, temnih in neprijaznih krajih. Razpotja, znamenja, pokopališča so strahovom varna zavetišča.

Ako pomislimo torej, koliko prilik nujá otroku gradiva za strah in vero v strahove, moramo nehoté priznati, da treba osobite opreznosti, če hočemo otroka tako vzgojiti, da ne bode strahopetnež. Tù sliši posle, tam roditelje, stare ženice, sive starčke, stare vojake, da se pogovarjajo, kako tù in tam straši, da se tù in tam prikazuje nekdo, ki „nazaj“ hodi. Izumili so celo formulo, kako je z duhom govoriti . . . „Kdo si božji?“ ali „če si božji, povej, česa potrebuješ!“ Prelepa Gorazdova pesem „Mejnik“ osnovana je na taki podlagi. „Koledar“ pa, kjer je ponatisnena, pride deci v roke, če ne v šoli, pa doma. Z umno in primerno razlago bi se to užé nekako odvrnilo, toda Bog vedi, kje so taki roditelji, ki bi pazili na vsako knjigo, kojoj imajo dobiti otroci v roke.

Preservativna sredstva so sevéda tudi tù najboljša. Težko pa je vzgojo uravnati takó, da ne bi otrok ničesar slišal o strahovih in prikaznih. Vender bi bilo priporočati kot prvo sredstvo: paziti, da otrok o strahovih ničesar ne sliši, drugo pa, koje treba često uporabljati: učinek strahovitih dogodkov uničiti in kolikor mogoče razpršiti z naravnim razlaganjem njegovega povoda.

Domača vzgoja.

Píše **Jakob Dimnik.**

(Dalje.)

Ljubi otrok! Bog je popolnoma dober in v njem ni nič slabega. Bog ljubi in storí le to, kar je prav in dobro. Bog sovraži greh in vse, kar je slabo in hudobno. Bog hoče, da si tudi ti dober in ne hudoben. Bog ljubi dobrega, pobožnega in pridnega otroka. Dobremu otroku daje Bog srečo, hudobnega pa kaznuje. Otrok, ki Boga uboga, raste, zelení, cvetè in rodí dober sad, kakor drevo ob čistém potoku.

Ljubi otrok! Sedaj užé precej veš o Bogu. Imej le Boga rad, tako rad, kakor le moreš. Nič na svetu ti ne sme biti tako ljubo, kakor Bog. Le veseli se, da je Bog in da užé toliko o njem veš. Le veseli se, da je Bog tako ljubeznjiv in dober. Misli večkrat: O Bog, ker je užé to tako dobro, kar nam daješ, kako dober moraš biti še-le ti! O Bog, svet in vse, kar pride od tebe, je užé tako lepo, kako lep moraš biti še-le ti! Kdo bi se pač ne veselil, da je Bog! Delaj Bogu vedno mnogo veselja. Njega ne veselí ne zlato in ne srebro; ampak le to ga veseli, če vidi, da si prav priden in pobožen. Zato pogosto misli: O Bog! Ti delaš mi vedno toliko veselja. Jaz hočem biti vedno prav dober in pobožen, saj to ti dela največje veselje!

Otrok moj! Misli tudi prav pogosto in rad na Boga! Govori večkrat z Bogom! Gotovo te bode slišal. Ako imaš zvršiti kako težko delo, misli si: Storil bodem to zato, ker Bog to želí. Če si bolan, misli si: Kar ti hočeš, o Bog! je vse dobro, tudi če se nam slabo zdí. Če bi rad grešil, si misli: Bog me vidi, on me bode kaznoval; ne bodem grešil. Le pogosto misli: O Bog, ti me povsodi vidiš, po noči in po dnevi, domá in na polji. Otrok, ki misli večkrat na Boga, ostane pobožen in dober.

Otrok moj! Bog ti daje mnogo dobrega. Le zahvali se mu za vse, kar ti daje. Kadar vstaneš, reci: O Bog! zahvaljujem se ti za spanje, ki me je okrepčalo ter me sto-

rilo veselega in čvrstega. Pred jedjo in po jedi vselej reci: Jed in pijača sta res dobri; zahvaljujem se ti za nji. Kadar greš spat, reci: O Bog, zahvaljujem se ti za ta dan in za vse, kar si mi dobrega podelil. Če ti kos kruha dobro diši, misli si: Bog ga je dal. Kadarkoli ti kdo kaj dobrega in lepega daruje, misli si: Tudi to je od Boga in zahvali se mu. Zahvali se Bogu za vid, sluh, za roki, s kojima lahko veliko dobrega storiš in za nogi s kojima lahko tako veselo in naglo sem ter tja skačeš. Večkrat moli sam s seboj: Vesel sem, da sem na svetu, vesel sem, da sem človek. Veseli me, da lahko gledam solnce, luno, zvezde, gore in doline, polja in travnike. Še bolj me pa veseli, da užé toliko o tebi vem, o Bog! in se lahko razveseljujem nad tabo. O Bog, tebi bodi hvala!

Otrok! Bog je dober. Bodi tudi ti tako dober, kakor je on. Boga veseli le to, kar je dobro, pošteno in lepo. Bodi torej tudi ti vedno dober, pošten in pobožen! Le misli, da pobožen človek je več vreden, kakor bogat človek in dober pa več, kakor lep. Kar Bog govori, je čista resnica. Tudi ti laž sovraži in ne govori nič neresničnega! Bog nam rad deli dobrote; pomagaj tudi ti rad revežem, če moreš! Podaj rad ubogemu otroku košček kruha, ki ga je Bog dal. Boga zeló veseli, da nam veliko dobrega stori; kaj žalega nam nikdar rad ne stori. Ni je še tako majhne živalice, da bi jej Bog dobrot ne delil. Nobene živali ne smemo trpinčiti. Še bolj se pa Bogu zameri, kdor ljudi trpinči. Tudi ti nikdar ne trpinči črvička v travi in tudi cvetic nepotrebno ne trgaj.

Moj otrok! Zdaj užé veš, kar Bog hoče, kar je dobro, lepo in pošteno. Kar Bogu ni všeč, je greh. Zato vselej to stori kar Bog hoče, nikdar pa, kar Bog nemara. V cerkvi bodi pobožen, povzdigaj svoji ročici, ne oziraj se okrog sebe, ne šepetaj, ne smeja se, misli na Boga in moli! V šoli bodi miren, pazljiv in prav pridno se uči! Domá rad ubogaj! Če ti kdo kaj ukaže, se ne obotavljaj, ampak ubogaj na prvo besedo! Ne jokaj, če ne dobiš takoj, kar prosiš! Ne godrnjaj, če si kaznovan, ali pa če ne dobiš vsega, kar želiš. Ne lagaj nikdar; to je grdo in divje! Kdor laže, zarudi, če ga zasavimo na laži. Ne bodi len, če imaš delo! Zahvali se vsakemu, kdor ti kaj dá in poljubi mu roko! Prašič požre hruško, pa ne pogleda na drevo, s kojega je padla.

Ne jej preveč; nezmernost stori človeka divjega, neumnega in bolnega. Varuj se jeze in ne prepiraj se nikdar! Ne zaničuj ljudi na cesti, ne draži otrok, ne mečlji kamenja in ne hodi po blatu. Na polji ne teptaj po žitu in ne hodi po travnikih. Ne trgaj nezrelega sadja; pa tudi zrelega ne smeš krasti! Torej, ljubi moj otrok, zdaj veš, kaj moraš storiti in kaj ima Bog rad; le tako stori! Drevo, ki ne rodi sadja, posekamo in vržemo v ogenj.

b) O Jezusu Kristusu.

Ljubi otroci! O Bogu, našem ljubem Očetu v nebesih, ste užé mnogo slišali. Poslušajte me prav pridno, danes vam povem nekaj o njegovem ljubem Sinu, kojega je nebeški Oče, nam na ljubo, na svet poslal.

I. Dete Jezus v jaslicah, pravo veselje otrok.

Pobožni pastirji čuvali so po noči na polji svojo čredo. Hipoma stal je lep, svitel angelj pred njimi. Ta jim pravi: „Oznanujem vam veliko veselje. Danes po noči se je rodil Sin božji. V jaslicah ga najdete.“

Ljubi otroci! Bog daroval nam je najdražji zaklad — svojega ljubega Sina, da bi nam napravil veselje. Dete Jezus je še mnogo lepši dar božji, kakor solnce, luna, zvezde in ves svet. Imejte le prav veliko veselje nad božjim detetom! — To sveto noč prikazalo se je še mnogo, mnogo nebeških angeljev. Vsi so hvalili Boga in peli: „Slava Bogu na višavi in mir ljudem na zemlji, ki so svete volje“. — Ljubi otroci! Dete Jezus prišlo je za to na svet, da bi Bogu delalo čast, ljudem pa veselje. Zato ste tudi vi na

svetu. Častite Boga in bodite z vsemi ljudmi dobri; le na ta način boste imeli mir in veselje na zemlji. —

Pobožni pastirji šli so iskat dete Jezusa in ga našli v jasliah. Povito bilo je v plenice, Marija in Jožef sta ga pa čuvala. Bila sta vsa vesela ter častila in slavila Boga. — Otroci! Jed, pijača, igrače in lepa obleka niso največje veselje na svetu. Še večje veselje, kakor to, napravlja Bog takim ljudem, ki ga ljubijo. — Svitla zvezda pripeljala je sv. tri kralje ter ostala nad hlevom, kjer je dete ležalo. Preveseli so vstopili v hlev, poklekili pred sv. dete ter mu darovali zlata, kadila in mire. — Jezus je bil veselje angeljev in ljudi. Imejte ga tudi vi prav iz srca radi. Darujte mu vse svoje srce! Čisto in nedolžno srce ima Jezus raje, kakor zlato vsega sveta.

II. Deček Jezus najlepši vzgled otrokom.

Mali Jezus bil je najbolj pobožen deček na svetu. Ko je bil 12 let star, vzeli so ga njegovi stariši s saboj v tempelj. Tempelj bila je lepa in velika cerkev. Bila je prav dolga in težavna pot do tja. A vender šel je prav rad z njimi. Med potjo se je Jezus tako lepo obnašal, da je vsakemu dopadel. V tempelju bil je zelo pobožen. Domov gredé zapazili so njegovi stariši, da ga ni pri njih. Tri dni so ga iskali. Naposled našli so ga v tempelju. Njegova mati mu reče: „Sin, zakaj si nama to naredil? Glej, tvoj oče in jaz sva te iskala v bolečinah“. Jezus pa odgovori: „Ali ne vesta, da morem biti v hiši svojega očeta?“ Tako rad bil je v cerkvi. Rastel je v milosti in starosti pri Bogu in pri ljudeh.

Mali Jezus bil je zelo priden. Učenje bilo je njegovo največje veselje. V tempelju sedel je v sredi mej učitelji ter jih pridno poslušal in povpraševal. Odgovarjal jim je tako lepo, da se mu je vsakdo čudil.

Mali Jezus bil je z vsemi ljudmi dober in prijazen. Njegov obraz ni bil nikdar mračen. Iz njegovih ust ni prišla nikdar kaka količkaj slaba beseda. Starih ljudi ni nikdar razžalil. Govoril je vedno resnico. Vsakemu človeku je rad pomagal. Rastel je v starosti, milosti in ljubeznjivosti pri Bogu in ljudeh. —

Mali Jezus bil je tudi zelo pokoren in ubogljiv. Svoji materi je vsako željo izpolnil, če jo je le na očeh zapazil. Svojemu redniku Jožefu pomagal je pri delu. Bil je poln ljubezni in hvaležnosti do svojih starišev ter jim bil v vsem udan. — Preljubi otroci! Dečka Jezusa morate v vsem posnemati. Njegova lepa podoba naj vam bode vedno pred očmi. Mali Jezus je bil pobožen, priden, prijazen in ubogljiv. Tudi vi morate biti pobožni, pridni prijazni in ubogljivi. Zapomnite si dobro te štiri besede! —

Svitoslav i Danica.

Mlade barabe v černe bukve! Namerilo se je, ne ravno malokrat, da me je majhen dečko ali pa tudi veči paglavec prosil kacih soldov za zvezek, za kruh ali kaj enacega. Ko nisem imel drobiža, dal sem na pr. desetico, ali tudi le patakon in mu zaterdil, da naj precej gre potrebno reč kupit, ostanek pa nazaj prinese; in kaj sem doživel? . . . Mislim, da večkrat sem bil goljufan, kakor pa ne, ter zdaj ne zaupam lahko več komu kaj. Skoro bi djal, da večinoma so taki prosjaki tatovi in goljufi. Ako mu dam par soldov za kruh, za zvezek itd., mora pustiti klobuk zastavljen, da prinese pokazat, kar je kupil in ostanek nazaj. — Iz tega se vidi, česa je pričakovati v prihodnje od tacega mladega sleparja. Kako mu bo kaj zaupal mojster, gospodar itd., ko pride taki klop v rokodelstvo? Tudi sem se prepričal pri taci, da več del znajo prav slabo keršanski nauk, ali pa skoro nič ne. „Žabjek“, „Grad“ take čaka in poslednjič . . . (415)?

Ti pa, ki se morebiti zlobiš nad „Danico“, ako svarí, da se tu ali tam kolne ali sicer greh dela, pomisli, da „kozé“ in „kôzli“ se morajo na dan spraviti, sicer gotovo bolnika zadušé in končajo, ko se v znotranjem skriva je pasejo (56) . . .

„Z naj višje nebeške višave sije na zemljo Zgodnja Danica, Marija Devica, na svoje otroke na zemlji. Visoko nad zemeljskim obnebjem plava znana zvezda „Zgodnja danica“ in razveseljuje s svojo milino vsako občutljivo serce o jutrih in večerih. Na zemlji slovenski pa si prizadeva naša „Zgodnja danica“, katolišk list, prižigati in razširjati nebeško sijanje, in to s pomočjo blagih slovenskih pisateljev. Da bi še dalje mogla to nalogo spolnovati, priljudno vabi drage Slovence k obilnemu naročevanju in pogostemu dopisovanju za drugo polovico tekočega leta. Z mnogoterimi poduki, kakor je znano, „Danica“ obrača serce in oči zemeljskih otrók k višjim mislim, k boljšemu prizadevanju; s premnogih bližnjih in daljnih krajev svetá prinaša dopisov in novic, s kterimi čitatelja učí, mečí, razveseljuje, pa tudi tolaži, — ali si saj tako delati prizadeva. Bog naj na Marijino priprošnjo naj bogatejše plačuje blagim naročnikom in dopisovalcem našega lista!“ Tako L. Jeran (str. 208) vabi k naročevanju, in (str. 416) za leto 1889: „Zgodnja Danica“ z Božjo pomočjo in po blagi darežljivosti Slovencev prične svoj dva in štirideseti letnik. Ta številka je znamenje že postavne in čverste dobe zemeljskega bitja; zato se nadja, da postavni in značajni Slovenci jo bodo tudi nadalje blagodušno podpirali s svojo krepko desnico — s pisanjem in nekoliko obilnšim naročevanjem. Zato prosimo, da bi jo častiti gospodje duhovni pastirji vernikom vneto priporočili in svetovali, naj bi se jih po več skupaj zbralo . . . „Danica“ Vam utegne veliko pomagati k dušni svetlobi in lepoti ter k Vašemu in drugih zveličanju, „Danici“ pa, da bode lažej izhajala in prihajala bolj mična in koristna. Založništvo je naročilo nove nekoliko večje čerke, in nadalje bode izhajala z nekoliko razmaknjenim tiskom za slabejše oči, zato pa tudi po malo znižani ceni itd.“ —

Da se v Knjigi Slovenski zadela vrzel mej knjigopisjem Čopovim in Costovim, treba bode lotiti se i pisateljev še živočih, pravim v lanskem Jezičniku. Starosta mej temi na Kranjskem je pač Monsignor Luka Jeran. Leta 1882 sem po „Učit. Tovarišu“ popisal, kolike pomembe so nam „Novice pa dr. Janez Bleiweis“; letos pa, kolike vrednosti v našem slovstvu sta „Svitoslav i Danica“ — nekaj iz spoštovanja do starega prijatelja, nekaj pa zató, ker želím, da Jeranovo književno delovanje nekoliko bolje spozná tudi naše slovensko razumništvo. Kakor svečeniki čislamo knjigo posvetno, tako bi i posvetnjaki ne smeli prezirati knjige svete ali duhovske.

S čvrsto pevsko žilo je Svitoslav zložil dokaj vsakovrstnih pesmi, cerkvenih in svetih, posvetnih narodnih za razne prilike. Nekatere p. Marija, v tebe upam; Serce nar ljubeznjivši; O Marija naša ljuba Mati; Krilatec nese znad oblakov itd. imajo mične napeve in se kaj rade popevajo. Nekatere so narodne izvirne p. igrokaz: Ali smém Slovenec biti; nekatere poslovenjene p. Tam, kjer beli so Snežniki itd. Izvrsten je v kratkih čestitkah, kakoršnih je brez števila zložil, v spomin živim in ranjkim, o mnogoterih svečanostih na pr. o godovih, novih mašah, cesarskih in škofovskih prihodih, na zvonove, pobožne slike, na spomenike, križce, na grobove itd. Značaj njegov je nrvnost, čednost, verno in pobožno vedenje, poštena zabava; tudi pesmi mu ne smejo biti brez koristne solí.

Proza Jeranova je izvirna, samotvorna, časih srdita, kadar graja napake, svarí brez ozira vse, ki so kedaj žalili katoliško in pravo domoljubno čutilo. Dober kovač jezikoslovec je mnogotero pomnožil slovensko besedišče. Marljivo je spisoval pobožne knjige, lepih Šmarnic dovršil celó sedem letnikov, po katerih je in še bode pridigoval

prvi naš Šmarničar po vseh slovenskih krajih, kjerkoli se obhaja ta pobožnost. Da se po dobrih, lepo čitanih Šmarnicah prostemu ljudstvu množi ter olikuje tudi beseda slovénska, to je gotovo. Znamenita je posebno njegova knjiga „Popotvanje v Sveto Deželo“.

Največ truda pa ima Luka Jeran s svojo nevesto „Zgodnjo Danico“. — „Danica mi je zato všeč, ker ne laže; drugi časniki radi lažejo“, dejal mu je vpričo mene star častitljiv kmetič v Šent-Vidu pod Ljubljano. — Zmoti se časih, ne laže pa ne; uči in pridiguje resnico brez ozira na osebstvo. Precej večjo veljavo je imela res, dokler je z Novicami skoro edina Danica zahajala mej Slovence in so jo starejši duhovni rodoljubi lepo razširjali mej ljudstvom.

Brez Danice bi naše ljudstvo ne védelo tolikanj o papežu, o izvrstnih škofih in misijonarjih katoliške cerkve, o ranjkem Piju IX, o Leonu XIII, o krasnih papeževih in škofovskih pastirskih listih. Vzlasti pomenljiva je „Zgodnja Danica“ v zgodovini katoliškega misijonstva. Ker ni mogel na tujem — v Afriki, jel je misijonariti Jeran domá — v beli Ljubljani, kjer uči, umiva in père po Danici domače zamurce ter vedno skrbi tudi za vnanje. Gotovo nikdo mej Slovenci nima takega občevanja in dopisovanja z misijonarji po vsem svetu, bodisi s slovanskimi v Ameriko, Afriko, Palestino, Bolgarijo, Bosno, bodisi s talijanskimi, francoskimi, nemškimi itd. Kjer koli je kaka sila in potreba, [zná vneti on — kolednik vseh kolednikov — ljudsko milosrčnost in radodarnost in — morebiti nobena dežela primeroma ne žrtvuje toliko, kolikor daruje v dobre namene Kranjska p. za sv. Očeta, sv. Detinstvo, bratovščino sv. Cirila in Metoda, za opravo ubožnih cerkvá, za razne katoliške naprave in misijone, za pogorelce, za ubožne dijake, katerim je vedno miloštnar itd. itd.

To bo kruh za dušo — pisal je Jeran l. 1848 v Novice o novem Cerkvenem Časopisu t. j. o Danici, po kateri ga lomi in deli svojim rojakom zdaj že nad štirideset let; slovénski pisari in popéva pak malo da ne petdeset let, še dokaj čvrst duhom i telom. — Omilovaje smo opazovali, da po tolikih zaslugah dolgo ni mogel dospéti do nikakega priznanja. Zato nas je torej razveselilo, ko so l. 1869 sveti Oče Pij IX povzdignili ga za Monsignora; še bolj pa, ko je l. 1882 postal kanonik stolne cerkve in se je vsled tega vsaj nekoliko zboljšalo mu tudi gmotno stanje. Kako sploh so se Slovenci radovali takrat o njegovem poslavljenju, spričujejo razni časniki na pr. Soča, Edinost, Slov. Gospodar, vzlasti Slovenec (Vid. št. 125—130). Posebno lepa je čestitka, katero je v Novicah (XL. 49) poklonil mu J. Bilc. Danica je donesla svojemu vredniku na prvi strani celó „rudečkarško“ čestitko, katero je v imenu Daničarjev zložila bila nunska danica, mati Stanislava. Lani je bolj skromno obhajal svojo sedemdesetletnico v sredi bližnjih znancev in prijateljev. Došlo mu je več čestitek; med njimi je tudi lepa, posebej tiskana na ime založništva „Zgodnje Danice“, katera naj se o sklepu tega popisa tukaj priobči. Glasí se:

Velečastitemu gospodu kanoniku,

Monsignoru

Svitoslavu Jeranu

ob sedemdeseti godovni

16. oktobra 1818—1888.

1. Praznik Daničarji častni slavijo,
Vneto zahvaljajo zanj se Bogu;
Tvojega, Svitoslav, se veselijo
Sedemdesetega danes godu.

2. Sprejmi navdušena naša voščila,
Serce hvaležno je za Te goji,
Božja naj roka varuje Te mila,
Sreča naj sladka Ti dneve krasi.

3. S Taboj se duh nam v preteklost ozira,
Dobo častito imaš za saboj.
Krasna vsa pota so Tvojega tira,
Polen zasluge dni Tvojih je broj.

5. Vigred minola Ti je in poletje,
Tvoja je doba jesenski zdaj čas;
Verlega dela postalo je cvetje
Z zernjem neštetim napolnjeni klas.

7. On Te še mnoga ohrani nam leta,
Da še deluješ za dom tak zvesto;
Venec plačila Ti angelj že spleta,
Da Ti bo venčal ž njim v raji glavo.

4. Zvesto, kar stan Ti velevala, spolnuješ,
V slavo domovju si živel svoj dan;
V blagor človeštvu neumorno deluješ,
Storil zmir več si, kot bil si dolžan.

6. Iskreno danes se Ti zahvaluje
Tebi prevdanih „Daničarjev“ krog;
Celo domovje Te vneto spoštuje,
Vsi Ti dans kličemo: živi Te Bog!

Domoznanstvo kranjske vojvodine.

Spisal **Iv. Lapajne.**

(Dalje.)

V materialnih stvareh se je bilo Kranjskej deželi mnogo zahvaljevati poslednjemu Habsburžanu. On je v povzdigo trgovine in obrta ukazal narediti prve umeteljne ceste skozi notranjo Avstrijo. Na Kranjskem so začeli delati ceste 1720. l. in skoro potem, 1832. l., uravnavati Savo. 1724. l. so pri Črnevčah postavili čez njo most.

Marija Terezija (1740 — 1780).

Marija Terezija je s krepko roko prišla za vajeti vladarstva. Ustanovilo se je tako imenovano „deželno-gospodarsko namestništvo in komora“ in njih organi „okrožna oblastva“. Mogočno je vplivala na promet in delanje cest, na povzdigo poljskega stanu, katerega je smatrala cesarica za „podstavo in največjo moč državnino“, in prvič se je kmetu olajšala tlaka in urbarska podložnost (1775. l.). Ko je 1756. l. Marija Terezija pričela boj s Prusom, udeleževale so se kranjske dežele sinovi vseh slavnih dejanj na nemških in avstrijskih bojiščih.

V sedemletni vojski je naše stolno mesto mnogo žrtvovalo in plačevalo je velike vojne davke. Cesarica je skazala ljudstvu neprecenljivo dobroto, ker je oživila ljudsko šolo, ki je bila propala v vihuri proti-reformacijske dobe. Pri tem je pomagal Kranjec, Blaž Kumerdej, porojen v Bledu; izročil je cesarici načrt, kako bi se kmetje mogli učiti slovenskemu in nemškemu pisanju in čitanju. V 1775. l. ustanovila se je tudi na Kranjskem normalka. Kumerdeja so pozvali v šolsko komisijo za Kranjsko. Poslednjih zaslug o šolstvu si je nabral Brižinski grajski glavar v Loki, grof Edling, porojen v Ajdovščini. Preložil je na slovenski jezik bistveno vsebino „Metodike“ in „Mali katekizem“ in 1777. l. izdal svojo knjigo z naslovom „Forderungen an Schulmeister und Lehrer der Trivialschule“ tudi v slovenskem jeziku. Šola, ki je bila po lastnih besedah slavnej cesarici „srčno veselje“ kazala je dobre uspehe; 1776. l. dobil je Kamenik ljudsko šolo, a 1778. l. se je pričela v Rudolfovem.

Ako je užé Karol VI. skrbel o izboljšavi potov za občilo, storila je to še bolj Marija Terezija. Velik vpliv je imela delavnost cesaričina na poljedelstvo. Ona je najprva

izprožila misel, naj se združijo ločene moči. Tako so se osnovale prve poljedelske družbe. Kranjska je imela prvi svoj zbor pod imenom „poljedelske družbe“ 1767. l. Kmetske ljudi je unemala poljedelska družba s svojim vzgledom. Anton Janša, preprost kmet iz Bodinj nad Radovljico, bil je tako izvrsten čebelar, da je vzbudil pozornost na Dunaji, kamor so ga pozvali za učitelja čebelarstva. A največjo dobroto je storila cesarica našej domovini, ko je pričela velikansko delo — usuševanje Ljubljanskega barja. P. Gabrijel Gruber napravil je 1762. l. vodotočno zatvornico. Vodotoč ali prekop, ki nosi njegovo ime, začeli so kopati 1773. l.

Na slovenskem književnem polji, ki je bilo od reformacijske dobe ledina, vzbujal je pater Marko Pohlin s svojimi mnogobrojnimi spisi večjo delavnost. Njegova kranjska gramatika, ako tudi nedovršena, čakala je dveh natisov.

Cesar Jožef II. (1780 — 1790).

Marija Terezija je bila vzela sicer svojega sina Jožefa II. za sovladarja, vendar je poslednji še le po smrti svoje matere prišel na dan z lastnimi premembami in prenaledbami. Prvi njegov ukaz, tolerančni edikt je bil, da je dal tudi drugim veroizpovedanjem (protestantom, reformirancem in pravoslavnim) večjo svobodo, dasiravno je katoliško vero za državno proglasil. Na Kranjskem je odpravil polagoma samostane (1782—1784—1786. l.) v Kostanjevici, Zatičini, Bistri. Od razpuščenih samostanov premoženje, katero je bilo precej veliko, uporabilo se je za ustanovitev šolskih in siromaških zalog, katere je ta ljudomili vladar ustanoviti ukazal.

Razpustil pa Jožef II. takih samostanov ni, kateri so se pečali s šolstvom, ali ki so bili za božjo službo ali za postrežbo bolnikov potrebni. Nepotrebne podružnice so se odpravile, iz potrebnih pa župnije ustanovile, kajti jako veliko župnij, kuracij in lokalokij se je ustanovilo po tem, ko je bil cesar Jožef II. več samostanov razdril. Iz razpuščenih samostanov so morali duhovni na nove župnije iti.

Cesar Jožef II. je posebno za svoje podložnike kmečkega stanu skrbel. Grofom je precej oblasti nasproti podložnikom odbil. Oni niso smeli ž njimi več tako delati, kakor bi se jim zljubilo. Okrožnim gosposkam je naročil, naj zaslišijo tožbe podložnikov zoper graščine in naj jih branijo. Ker je Jožef II. v marsičem prostemu ljudstvu zljajšal bremena, zato je njemu nepozabljen. Gledé lastništva zemljišč je Jožef II. izdal naredbo, da zemljišče ni več nazaj prišlo gruntnemu gospodu, t. j. grofu. Pri tem je ostalo tudi v bodočih časih. Cesar Jožef II. je dal tudi vse grunte zmeriti, da bi se davek le po njih velikosti plačeval. Po njegovem ukazu je bil samo dvojni davek, cesarski ali deželni in davek gruntnemu gospodu. Toda po tem se ni ravnalo; kajti po cesarjevi smrti so vse to ovrgli. Leta 1781. je Jožef II. odpravil robstvo in l. 1783. delo na tlako, ki se je odkupila z denarjem, živžem itd.

Normalne šole so si za človekoljubivega cesarja krepko pomagale. Ljubljanski magistrat je odprl v Trnovem še dve začetni šoli in zidal tamkaj šolsko poslopje. Nekdanji frančiškanski samostan se je priredil za normalko in gimnazijo. V mestih po deželi so se množili učenci, v Idriji n. pr. od 60 na 320. Ljubljanski gimnazij je dobil 1731. l. nov učni načrt, po katerem je bila predpisana v petem razredu deželna in habsburška domača zgodovina. Začelo se je delovati tudi na znanstvenem polji. Anton Linhart nam je poklonil prvi po virih in kritično sestavljeni oddelek naše deželne zgodovine („Versuch einer Geschichte Krains und der übrigen Slaven Österreichs“. V Ljubljani. 1788. in 1791. l. pri Egru, dva zvezka). Deželno prirodopisje je bogatil profesor Hacquet z nadaljevanjem svojih priobčevanj o kranjskem rastlinstvu. Kmetski sin Jurij Vega (porojen v Zagorici, v Moravškej fari) je nastopil pot svoje slave za cesarja Jožefa kot

topničarski častnik z delom „Mathematische Vorlesungen“ in s svojimi, po vsem svetu slovečimi „Logarithmentafeln“. Tudi slovenska književnost se je oživila. Mladi frančiškan Marcel Vodnik je objavil prve poskušnje svojega pesniškega talenta v „Pisanicah“, ki jih je pošiljal med ljudi pater Marko Pohlin od 1779. do 1781. l.

Vdovsko učiteljsko društvo.

V 2. dan septembra t. l. pri občnem zboru „Društva v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam“, vnela se je živahna debata radi premembe pravil; zaključek iste je bil, da ostanejo pravila, kakoršna so, a vendar ima odbor tekom leta pretresovati pravila in ozirati se na mnénja, izražena v domačih listih ter pravico k sejam tudi neodbornike poklicati.

Da so mnénja radi pravil različna, da je odborova naloga v tej zadevi silno težavna, je očitvidno, ker ustreči $\frac{3}{4}$ društvenikom ni mala stvar.

V preudarek navajam moj načrt o zadevi premembe pravil, oziroma le par §§ taistih.

1. Društvenik je lahko vsak učitelj javnih šol na Kranjskem.

2. Društvenik plača pristopnine toliko goldinarjev, kolikor let je star, a letnina se ravna po pristopu ozirajoč se na službena leta in sicer:

Ako kdo pristopi do 10. službenega leta, plačuje letnine po 6 gld., od 10. do 15. leta po 9 gld., od 16. do 20. leta po 12 gld., od 21. do 25. leta po 15 gld., od 26. do 30. leta po 18 gld., od 31. do 35. leta po 21 gld., od 36. do 40. leta po 24 gld.

Tako bi bilo razmerje vplačevanja pravilno toliko, da kolikor kasneje kdo ud postane, toliko več mora potem letnine plačevati, kajti ta, ki je v prvih 10 letih vstopil, je užé precej doneskov vplačal, a ta, ki vstopi z 21. službenim letom, mora nekako tudi te zneske doprinesiti, kajti oba, oziroma obeh vdove imati enako pravico.

3. Letnina se preneha plačevati, ko je bil kdo 30 let pri društvu, a ostanejo mu iste pravice kot drugemu plačujočemu društveniku.

To so moje misli o tej zadevi, dostavljam samo to, da vdove kakor sirote naj imajo vedno enaki donesek, saj vse brez izjeme so prav potrebne, posebno ako jih mož ostavi v dobi, ko so otroci še nepreskrbljeni.

Fr. Ks. Trošt.

Književnost.

Logaško okrajno glavarstvo. Zemljepisni in zgodovinski opis. Uredil Vojteh Ribnikar. V Logatcu. Izdalo „Društvo učiteljev in šolskih prijateljev okraja Logaškega“. Tiskal R. Šeber v Postojini. Obseg: Babino polje, spisal učitelj B. Schuller; Begunje, spisal nadučitelj Jos. Žirovnik; Bloke, spisal nadučitelj Ivan Treven; Cérknica, spisal nadučitelj Drag. Dremelj; Črni Vrh, spisal nadučitelj Ivan Pipan; Dolenji Logatec, spisal nadučitelj Vojteh Ribnikar; Godovič, spisal učitelj Rudolf Piš; Gorenji Logatec, spisal nadučitelj Vojteh Ribnikar; Godovič, spisal učitelj Josip Turk; Hotederšica, spisal Miha Kabaj; Idrija, spisal nadučitelj Jakob Jeglič; Ledine, spisal nadučitelj Josip Benedek; Rakek, spisal nadučitelj Ivan Poženel; Rovte, spisal učitelj Alojzij Sežun; Stari Trg pri Ložu, spisal nadučitelj I. Mandeljč, učitelja Miha Poklukar in Fr. Schiffrer in učiteljica Marija Kavčič; Sv. Vid nad Cérknico, spisal učitelj Henrik Likar; Unec, spisal nadučitelj Peter Rabič; Vojsko, spisal učitelj Drag. Weber; Zavrca, spisal nadučitelj Leopold Božič; Spodnja Idrija, spisal učitelj Leopold Punčuh.

Toliko raznih gg. pisateljev (med njimi tudi pisateljica) je nabralo vsak po svoji moči dobrega blaga za splošno rabo, za dom in šolo. Tak opis z združenimi močmi je gotovo vsemu okraju v veliko korist in slavo ter je gg. tovarišem v drugih okrajih v lepo posnemo.

Zgodbe sv. pisma za nižje razrede ljudskih šol. S 47 podobami. Nemški spisal dr. Frid. Knecht. Poslovenil Ivan Skuhala, dekan v Ljutomeru. Z dovoljenjem knezo-škofijskega Lavan-tinskega, Ljubljanskega in Krškega ordinarijata. Drugi natis. Freiburg v Breisgavi. 1889. Herderjeva založnica. Založna cena vez. 26 kr. Užé pri prvem natisu smo rekli, da je ta knji-žica naši nežni mladini prav primerna. To kaže zdaj knjižica sama, ker se je v prvem natisu brzo prodala.

Nova Pesmarica. Zbirka najbolj znanih slovenskih, hrvatskih, srbskih bolgarskih, čeških, poljskih in ruskih pesmi. Sestavil Ivan Železnikar. V Ljubljani. 1889. Založil Drag. Hribar. Tiskala „Narodna Tiskarna“. Pokojni dr. Razlag je prvi Slovencem sestavil „Pesmarico“ in gg. se-stavljalec in založnik sta pravo pogodila, da sta lepo zbirko pomnoženo in popravljeno na svetlo dala v drugem natisu. Stane: mehko vezana 80 kr., po pošti 10 kr. več; krasno vezana 1 gld. 20 kr.

Srbske narodne pesmi o boju na Kosovem. Iz zapuščine Ivana Mohorčiča. V Ljubljani. Založil D. Hribar. Tiskala „Narodna Tiskarna“. 1889. Iz srbskih narodnih pesmi se jasno prikazuje značaj in duh národov za časa najhujšega zatiranja. Knjižica bode dobro došla vsakemu, ki se zanimiva za sobrate Srbe in za njih tužne čase. Lična knjižica stane 30 kr., po pošti 32 kr.

Vestnik šolske družbe sv. Cirila in Metoda. III. Izdalo in založilo vodstvo. V Ljubljani. 1889. Tiskala „Katoliška Tiskarna“. Zanimljiv je tu popis IV. velike skupščine v Bledu dne 8. avgusta 1889. I. Vestnik kaže dalje, da ima ta prekoristna šolska družba vkup 85 podružnic. Druženikov je naznanjenih: za Kranjsko: pokroviteljev 21, ustanovnikov 336, letnikov 1421, podpor-nikov 600, vkup 2379. Za Štajersko: pokroviteljev 10, ustanovnikov 176, letnikov 933, podpornikov 383, vkup 1505. Za Koroško: ustanovnikov 43, letnikov 493, podpornikov 1259, vkup 1795. Za Go-riško: pokrovitelj 1, ustanovnikov 43, letnikov 289, podpornikov 253, vkup 583. Za Tržaško: pokro-vitelji 4, ustanovnikov 64, letnikov 455, podpornikov 18, vkup 441. Za Istro: pokrovitelja 2, ustanov-nikov 7, letnikov 42, podpornikov 6, vkup 57. Vkup: pokroviteljev 38, ustanovnikov 666, letnikov 3637, podpornikov 2519, vkup 6860.

Doma in na tujem. Povest iz preteklega stoletja. Spisal * * *. V Ljubljani. Založil in izdal Janez Giontini. 1889. Cena 20 kr. Vsa povest je prav zanimljiva, prav v domači opravi in je namenjena bolj odrasli mladini in prostemu ljudstvu.

Kara Petrovič, osvoboditelj Srbije. Zgodovinska povest. Iz nemškega preložil Ivan Ur-banec †. V Ljubljani. Založil in prodaja Janez Giontini. 1889. Cena 20 kr. Tudi ta povest je lepa a primerna bolj odrasli mladini.

Učenke v petih delih sveta. Spisala Elizabeta Berthet, prevel Anton Sušnik. (Fran-coska akademija je to delo odlikovala z nagrado 10.000 frankov). V Ljubljani. Založil in prodaja Janez Giontini. 1889. Stane 24 kr.

Pravljice in pripovedke za mladino. Zbral Dominicus. V Ljubljani. Založil in prodaja Janez Giontini. 1889. Cena 36 kr.

Izdajalca domovine. Povest. Spisal Vaclav Kredba. Poslovenil in za slovensko ljudstvo priredil H. Podkrajšek. V Ljubljani. Založil in izdal Janez Giontini. 1889. Cena 20 kr.

Ilustrovan „Narodni Koledar“ za navadno leto 1890. Uredil, izdal in založil Dragotin Hribar. Temu ličnemu koledarju so pridjana tudi slovanska imena. V zabavnem delu ima ta koledar mnogo prav izbranega blaga. Oblika, tisk in papir so prav čedni. Cena 45 kr., po pošti 50 kr.

D o p i s i.

Z Dolenjskega. Vsled vedno novih državnih in deželnih šolskih postav, postala je izdaja »Postave in ukazi za Kranjsko ljudsko šolstvo«, katere je založil Ig. pl. Klein-mayr & F. Bamberg — ne le pomanjkljiva, v dostih rečeh, vzlasti gledé učnih črtežev, am-pak reči se sme zastarela. Užé 14 let je preteklo, odkar je ta izdaja na svetlo prišla, koliko so se razmere predrugačile, koliko novih postav, vzlasti ministerskih naredeb in ukazov vis. c. kr. deželnega šolskega sveta za Kranjsko izšlo je v tem času, katerih brezuspešno išče začetnik in vsakdo, ki se peča s šolstvom. Na drugi strani nahajajo se pa v njej postave in ukazi, koji imajo le historično vrednost.

Kakšna naj bi pa bila nova izdaja?

Od prav urejene izdaje šolskih postav zahtevati se sme, da je 1. tudi pripravná za kandidate na učiteljski, t. j. da ti morejo na podlagi razlaganja pridobiti si vkupni pregled

vseh državnih in deželnih šolskih postav, ki v obče določujejo krog ljudskega šolstva. Zato morajo se v nji vsa osnovna določila nahajati. 2. S tem, da začetnik pozná postave, zadobi o teh še le teoretični del — treba mu je potem še, da jih more dejansko izvrševati.

Tù sem spadajo *a)* vse nadrobne postave in ukazi gledé učenja vseh predmetov in posameznih, gledé določila o zdravstvenih stvareh, o uradnem poslovanji, o okrajnih bibliotekah, katera stvari so vzlasti predmet pri sposobnem izpitu, *b)* vsa določila, katera naj bodo poznejšemu učitelju za navodilo, kako naj se pri posameznih slučajih ravna, da ostane na postavnih tleh, da si vé pomagati, t. j. izdaja šolskih postav naj mu bode dober in zanesljiv svetovalec. 3. Izdaja naj bi bila tudi tako uravnana, da bi jo lahko rabili tudi prvosledniki krajnega šolskega sveta. Zato naj bi se pod črto postavili posamezni paragrafi, ki se tičejo delokroga krajnega šolskega sveta. 4. Posebno potrebna postala bode za nas, da bomo učne črteže, kateri so na novo izdani, natanko znali in se po njih ravnali. Nova šolska postava, katero so letos v deželnem zboru sklenili, zahtevala bode od nas »dobre uspehe«. To je mnogo zahtevano. Da bode vsak vedel, ali je dobre uspehe dosegel, treba mu bode, da bode poznal ne le vse šolske postave, temuč tudi vsa določila učnih črtežev.

Vem, da s tem mnogo od take nove izdaje terjam, morda je celo nemogoče, da bi jo pri sedanjih razmerah našega šolstva mogli izvršiti in izdati. Vender, ako bi se naši prvi slovenski učitelji v to združili, bi nam gotovo preskrbeli in izvršili to prepotrebno delo. Da bi se to uresničilo, želim in pišem te vrstice.

A. L.

Iz Novomeškega okraja. (Konec). Tudi o posameznih predmetih nam je g. predsednik mnogo koristnega povedal. O teh jaz nekoliko na kratko ponovim.

Nazornemu nauku se ima več veljave dati. Če pride otrok v mesto v šolo, pa še potrebnih reči ne pozná. Glavna naloga nazornega nauka naj bo: Učence vaditi pazljivosti, mirnega sedenja, jasnih in točnih odgovorov, ter slednjih vselej v polnih stavkih. Vsaj ima šola nálog jezik čistiti. — V branji so bili najboljši uspehi. Čitanje ne sme biti prehitro, pa tudi ne brez pazljivosti na ločila. — Slovnica se je poučevala različno. — Spisje je važnejše, prepisuje naj se v začetku zloge, potem besede, stavke itd. Glej tudi na pisavo in slovniški del spisja. — Računstvo vadilo se je poleg branja primeroma najboljšje. Naloge naj se izvajajo iz praktičnega življenja. Prej naj se ne prestopi iz desetice, da otroci zadobé jasen pojem o enotah in deseticah.

Kar se realij tiče, je srednja pot najboljša pot. V realijah naj se to poučuje, kar je primerno kraju, pa toliko, kolikor se da absorbirati. — Zemljepisje je bilo izmej realij najboljše. — Pri prirodoslovji naj se gleda na važnejše reči domačega kraja, tudi na to, kar daje šolski vrt. — Zgodovine znajo otroci tudi nekoliko. — Najmanj se sliši o prirodoznanstvu, o katerem naj se drugič več stori. — Lepopisje je različno, je lepo- pa tudi grdopisje. Pri lepomisju je pač treba genetične metode, da vsak otrok vidi, kako črka ali številka nastane. — Petje je skoraj na vseh šolah, na kojih je g. nadzornik isto nadzoroval, prav dobro. — Telovadba se sistematično ne more opravljati, ker ni nikjer telovadnic.

Nadalje omenja g. prvomestnik, da je treba otroke vkupno poučevati, ne pa v istej šoli, to je v istem razredu na razne abecednike, ali pa eni učenci so pri prvi črki, drugi pri drugi itd., to je napačno.

Ko je g. nadzornik to, veliko daljše in obširneje poročevanje končal, je isto nekoliko okrajšano i gg. tovarišem, slovensko ne znajočim, v nemščini povedal, (onim, ki delujejo na kočevskih šolah). — Ker se na konečno vprašanje, ako ima kdo kake opazke izreči, nikdo ne oglasi, prestopili smo k tretji točki.

Kako naj se uri pri učencih razumno mišljenje? G. poročevalec je dobro sestavljen ter pisan nálog prečital. Po sklepu tega oglašil se g. J. Šmorancer, kateri se z g. poročevalcem v tem ne strinja, da bi se otroke takoj učilo hitro čitati, ko se naučé vseh 25 črk; on pravi, da móra biti čitanje za tem počasno in razločno, kar sta i Saatzer in Kehr za boljše spoznala. G. poročevalec odgovarja, da se njemu hitro čitanje ne zdi slabo, to zna iz lastne skušnje, ker on vedno tako dela z dobrim uspehom.

Ker se nihče drugi ne oglasi, prestopi se k četrti točki.

»Kaj je učitelju storiti, da se doseže vzajemno delovanje šole z domačo vzgojo?« — Tudi to poročilo je biločitano in vse zadovoljilo. Ker se nikdo ni oglašil, je prišla na vrsto 5. točka, namreč

poročilo knjižničnega odbora. O tem naj povem, da je letos ostalo v blagajni 25 gld. 53¹/₂ kr. — Knjig je v knjižnici 346 slovenskih in 262 nemških, vkup 508 števil v 650 zvezkih.

Pregledovalcem računov volita se per acclamationem gg. F. Kalingera in A. Potokar po nasvetu g. M. Judniča. — Za nakup ste se priporočili in vzprejeli knjigi: »Handbuch der Obstkultur« in ves nemški klasik »Göthe«.

Pri 6. točki se je v stalni odbor volilo po listkih. Volili so le oni, kojim postava dovoljuje. Skrutinij sta vodila zapisnikarja. Izvoljeni so bili sledeči gg.: Fr. Koncilija, o. Fl. Hrovat, Jos. Frankè in Alojzij Jeršè. V knjižnični odbor so bili izvoljeni gg.: o. Fl. Hrovat, Iv. Jaklič, Fr. Koncilija in gspdc. H. Rozina.

Posamezni predlog, prej naznanjen g. nadzorniku je bil le eden. G. A. Jeršè iz Trebnjega je stavil predlog, naj bi se učiteljem plače zboljšale. Po daljšem razgovoru se je sklenilo, peticijo za zboljšanje plač sestaviti ter jo deželnemu zboru poslati. Prošnjo, katera bo v podpis krožila, bo sestavil g. Koncilija.

K sklepu se zahvali g. nadzornik gg. poročevalcema za jako temeljito izvršena poročila, v katerih lahko marsikdo kako dobro zrnce najde. Zahvali se i preblag. g. vladnemu svétniku J. Ekel-u za prisotnost ter ljubezen in udanost do učiteljstva. Obžaluje, da nas bo preblag. gospod letos ostavil, ker pojde v pokoj, a želi mu počitka, ker vé, da se po trudapolnem, dolgem delu slehernemu počitek prileže. G. glavar se temu nagovoru zahvali.

V krepkih besedah se spominja g. nadzornik dalje i našega presvitlega cesarja ter končá s trikratnim »slava«-klicem. Učiteljstvo zapoje cesarsko pesem.

G. Koncilija izreče zahvalo v imenu učiteljstva blag. g. nadzorniku in preblag. g. vladnemu svétniku za dobro sovršenje in za udanost, ljubezen in spoštljivost do učiteljstva. Oba gospoda se srčno zahvalita. Tako je bila končana letošnja naša konferencija.

Vkupni obed, pri katerem so se vršile razne napitnice, bil je pri g. Tučku. — 7.

Iz Postojnskega okraja. Lani sem uporabil čas velikih počitnic s potovanjem, letos sem bil večinoma domá ter ravna je se po izreku: pometaj vsakdo pred svojim pragom, začel sem razmotrivati naše in svoje razmere. Ozrši se v minilo šolsko leto, spominja se človek raznih veselih in žalostnih dogodkov, ki so se vrstili in menjavali v naši državi, deželi in sploh slovenski domovini, kakor tudi v našem domačem okraji. Šolska kronika mi je o raznih dogodkih prošlega leta nenavadno narasla. Kaj bi tudi ne? — Ne bom našteval tega, kar je minilo in kar je bilo užé pred menoj dobro obdelano. Dogodki prošlega leta so vsakemu predobro znani. Vrnem se torej v izključno šolske zadeve.

Preje vsega moram omeniti, da je šola moja užé še tako približevalno zadostujoča postavnim propisom. Hvalo našim vrlim prednikom, šolskim dobrotnikom, tedanjim časom in tedanjim razmeram! Šolsko poslopje naše je lepo, prijazno solčno, pravi kontrast oni glasoviti šolski podrtini pod Nanosom, o koji človek ne more družega trditi, kakor, da je sedanjim zakonom prava — ironija. Srčno milujem gospoda kolego, kojega ne vem kaj sovraži »usoda ali čas«, da mu je čast biti učiteljem-voditeljem v najslabšem in najrevnejšem šolskem poslopju na Kranjskem. Gospodje tovariši, ki so bili z menoj v dan 2. avgusta t. l. pri rednem občnem zboru »Učiteljskega društva za Postojnski šolski okraj«, čudili so se, da je v prosvetljenem našem veku, ko zidajo »veri in omiki« palače, sploh mogoče kaj takega. No, pa kaj, jaz obračam olovko mirno v svoji sobici, veter in piš bo nek dan pa obrnil in — šola na Razdrtem se bo podrla. Bog daj, da se to zgodi, kak prost dan, ne pa kadar bodo v nji nedolžni otročiči!

Ozrimo se na šolsko polje. Še dovolj je redno. Največjo zmešnjavo imamo v knjigah zastran slovnice slovenske. Mi, enorazredničarji učimo slovnico in spisje po »Drugem Berilu«, koje rabi drugi oddelek, oziroma drugo in tretje šolsko leto z nerazdeljenim poukom. Sistem in metoda sta neprimerna otrokom te starosti, tvarine je pa najmanj za dve leti. V tretjem oddelku treba, da imajo otroci užé zastran realij »Tretje Berilo«, ki je pa po sreči brez »Slovnice«. Kako torej učiti? Gospodje, Vi, ki ste tam gori na vrhu, do kamor naš vid ne seza, blizu one velike kuhinje, Vi lahko pravite: »Premalo ste dosegli!« Morda bi bilo treba, da ima tretji oddelek, oziroma četvrto, peto in šesto leto dve »Berili«: tretje in zaradi slovnice še drugo, četudi je razdelitev tvarine v njem otroškemu razvitku in duhu popolnoma neprikladna. Morda bi me kdo zavrnil, da lahko rabimo v drugem oddelku Razinger-Žumerjevo »Prvo Berilo in slovnico«. Da

res. Gospoda tovariša sta slovnico tako uredila, da je otroškemu umu popolnoma dosegljiva in za drugi oddelek na enorazrednicah kakor navlašč. Za enorazrednice z nerazdeljenim poukom ta knjiga ni in to radi realij. Da rabim v drugem oddelku to berilo, v tretjem pa tretje, to je menda še nekoliko večji skok kakor »od Urala do Triglava«. Ako bi tretji oddelek mogel rabiti »Drugo Berilo«, tedaj bi slovnica imela vender nekaj sistema, če bi se začela učiti na Razingežumerjevi podlagi. To pa zastran realij zopet ni mogoče, ker ima drugo berilo realije eminentno za drugo šolsko leto, kar se tudi lahko prebavi brez posebnega truda. Na enorazrednicah mora tretji oddelek imeti »Tretje berilo«. In slovnica? Zopet ta nesrečna slovnica, kaj pa s to? Nič — »pa glejte, da boste slovnico bolj temeljito učili« — na prste. Do zdaj sem si pomagal, da sem v drugem oddelku učil slovnico po »Prvem Berilu«. Sevéda treba nekoliko več truda, ker imajo otroci le »Drugo Berilo«, a ker je malo tvarine, z muko se užé pririje do konca. V tretjem oddelku sem učil po A. Praprotnikovi »Slovnici« tako, da so si otroci raztolmačena pravila in primere zabeleževali v poseben sešitek ter se je od tam učili na izust. Da sem učni smoter popolnoma dosegal, to vem; če sem pa prav ravnal ali ne, to naj sodijo drugi. Toliko v zadevi slovenske slovnice na nerazdeljenih enorazrednicah. Morda, da se nas kdo usmili, a težko. Ne vem, ali sem samo jaz tako velik pesimist, ali so tudi drugi taki, da ko hočem s tem kaj doseči, da stvar počnem v časnikih, užé prvič pomôčim pero z namenom, storiti svojo dolžnost, kar velewa mi stan in kar morem, a vselej s trdno zavestjo, da ničesa ne dô-sežem. Ali je to obča letargija, ali le navadna malomarnost in lenoba, Bog vedi?

Veritas.

Iz Knežaka. Zahvala. Slavno društveno vodstvo »Národne Šole« blagovolilo je za tukajšnje ubogo šolsko mladino brezplačno podeliti 150 pisank, 100 spisovnic, 100 računskih zvezkov, 50 risank, škatljico peres, 5 ducatov svinčnikov, 4 ducate držal, 1 ducat tablic, 30 komadov gumi in 1 škatljico črtalnikov.

Na tem velikodušnem daru se podpisano šolsko vodstvo v imenu uboge šolske mladine najtopleje zahvaljuje.

Lud. Feticch Frankheim,

zač. šolski voditelj.

Iz Slavine. Z imenom Slavina je v tesni zvezi tudi imé Kalister. Blagoslovljen s posvetnimi bogastvi, ni pozabil pred smrtjo na svojo rojstno vas, katero je z raznimi ustanovami hotel osrečiti. — Nekaj let sem je po nekoliko tudi šolska mladina deležna teh dobrot; kajti obilica šolskih knjig, tablic, pisank i. dr., kar večina šolskih otrok zastoj dobiva, pošlje slavna »Národna Šola za nekaj v to določenega denarja iz Kalistrove zapuščine. Bog mu plati s srečno večnostjo. — Vrlemu društvu pa izreka s tem v imenu uboge šolske dece za letos poslano šolsko blago, katerega je mnogo nad vrednost poslano svote, najprisrčnejšo zahvalo

M. Hiti,

šolski voditelj.

Iz Logatca. V 20. dan novembra t. l. otvorila se je pri naši ljudski šoli v Dolenjem Logatcu šolska delavnica, v katerej se bode 10 večjih učencev po 10 ur na teden učilo mizarstva in rezbarstva. Da pa se je ta šola mogla ustanoviti, zahvaliti se je slavnej kranjskej hranilnici, katera je v ta namen krajnemu šolskemu svétu Dolenje-Logatskemu podarila 400 glđ.

Iz Motnika. Dobrodelno društvo »Národna Šola« poslalo je brezplačno tukajšnji mladini obilo šolskega blaga, za kar se javno zahvaljuje

vodstvo.

Iz Radeč. Zahvala. Slavno društvo »Národna Šola« v Ljubljani blagovolilo je tukajšnji čveterorazredni ljudski šoli za mali znesek obilo šolskega blaga podariti, za kar se tem potom v imenu uboge šolske mladine najprisrčnejša hvala izrekuje. To jako blagotvorno društvo vredno je vsestranske podpore.

Anton Požar,
nadučitelj in voditelj.

Dr. Mahr,
načelnik kraj. š. svéta.

Iz Mošenj. Zahvala. Blagorodni gospod A. Roblek, lekarničar in župan Radovljiški podaril je okrajni učiteljski knjižnici Radovljskega šolskega okraja 15 prav lično vezanih zvezkov »Meyer's Conversations-Lexicon«. Za to velikodušno darilo se v imenu knjižničnega odbora najtopleje zahvaljuje

Ignacij Rozman,
predsednik.

Z Iga. Zahvala. Slavno društvo »Národna Šola« blagovolilo je podariti našej šoli zbirko geometričnih teles. Za ta dar se uljudno zahvaljuje

Fr. Ks. Trošt,
nadučitelj.

Iz Postojine. V 8. dan decembra t. l. umrl je tukajšnji umirovljeni učitelj g. Lovro Zupan v 88. letu. N. v m. p.!

Premene pri učiteljstvu.

G. Kristijan Engelmann, nadučitelj na dvorazrednici v Starem Trgu, je stalno postavljen. — G. Josip Janovski, učitelj na dvorazredni ljudski šoli v Višnji Gori, pride na drugo učiteljsko službo v Šent-Vid nad Ljubljano. — Začasna učitelja gg. Josip Sedlak v Kopajnu in Ivan Zupanec v Velikih Poljanah imenovana sta stalnima učiteljema na dozdanih službah.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na trirazredni ljudski šoli v Višnji Gori druga učiteljska služba s 500 gld. letne plače. Prosilci za to službo naj svoje prošnje postavnim potom vlagajo do 25. decembra t. l. pri tukajšnjem uradu.

C. kr. okrajni šolski svet v Litiji v 6 dan decembra 1889. l.

Št. 1422

okr. š. sv. Na enorazredni ljudski šoli v Ostrožnem Brdu učiteljska in voditeljeva služba s 450 gld. letne plače, s 30 gld. opravilnine in s prostim stanovanjem v stalno nameščenje.

Ravno tako se bode stalno namestila četrta učiteljska služba na čveterorazredni ljudski šoli v Postojini s 450 gld. letne plače. Prošnje za obe te službi se do 31. decembra t. l. oddajajo pri podpisanem uradu.

C. kr. okrajni šolski svet v Postojini v 10. dan decembra 1889. l.

Z Bogom!

Teži me užé uredovanje lista, in sklenil sem, da odložim večletno breme, in svojega ljubega, starega „Učiteljskega Tovariša“ izročim mlajšim, krepkejim močem. Minulo je užé devetindvajset let, kar sem ustanovil in mislim, da tudi na pravo podstavo podstavil prvi slovenski šolski list na Kranjskem, s katerim sem mnogokrat prav težavno, trdo ledino oral ter vender z blago pomočjo svojih zvestih prijateljev in vrlih sotrudnikov srečno priromal do današnjega dneva. — Iz globočine svojega srca se danes zahvaljujem vsem svojim preblagim podpornikom in vztrajnim sotrudnikom, ki so me podpirali pri mojem težavnem delu. Prosim vas, dragi tovariši podporniki, podpirajte še dalje naš stari, slovenski šolski list, da bode krepkeje sicer, toda vedno v pravem duhu zvesto delal na korist in slavo slovenskemu šolstvu in učiteljstvu po starem našem geslu: vse za vero, dom in cesarja!

Andrej Praprotnik,

ustanovnik in dozdanji urednik „Učiteljskega Tovariša“.

Na znanje

dozdanjim gg. naročnikom in prijateljem „Učiteljskega Tovariša“.

Pozvan od dozdanjega urednika „Učiteljskega Tovariša“, blagorodnega gospoda nadučitelja in šolskega voditelja Andreja Praprotnika, prevzamem od novega leta 1890. dalje izdajateljstvo in uredništvo tega lista, ki bode odslej izhajal kot glasilo „Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“.

To naznanjujé čestitim gospodom tovarišem in slovenskemu učiteljstvu sploh ter proseč jih njih vsestranske podpore, pripomenjam, da natančni program izide v novoletni številki „Učiteljskega Tovariša“.

Naročnina naj se odslej blagovoljno pošilja gospodu **Fr. Kokalju** v Ljubljani, na Bregu št. 16., dopisi pa podpisanemu izdajatelju in uredniku.
V Ljubljani, 11. dan meseca grudna 1889.

Andrej Žumer,

mestni učitelj in c. kr. okrajni šolski nadzornik v Ljubljani, Florijanske ulice št. 1.

P. n. gg. naročnikom.

Podpisano založništvo „Učiteljskega Tovariša“ se iz srca zahvaljuje vsem onim p. n. častitim gg. naročnikom, kateri so pripomogli, da je „Učiteljski Tovariš“ izhajal iz našega založništva ter izraža željo, naj bi blagovolili ostati tudi prihodnjemu založništvu zvesti naročniki in pospeševalci, tiskarni pa ohraniti tudi v bodoče isto blagonaklonjenost.

Vse one p. n. častite gg. naročnike pa, kateri tiskarni naročnino od prejšnjih let, kakor tudi za to leto še dolgujejo, uljudno prosimo, naj blagovolé isto v kratkem času poslati pod naslovom

J. R. Milic - eva tiskarna

v Ljubljani.

ŠOLSKE DROBTINICE

v petindvajsetletni spomin smrti A. M. Slomšek - a

dobé se po znižani ceni 60 kr. v R. Milic-evi tiskarni.

Za Božič in razna druga darila priporočamo vsem p. n. č. gg. duhovnikom, c. kr. šolskim nadzornikom in okr. šolskim svetnikom, učiteljem in gdc. učiteljicam

VIJOLICE,

pesmi za mladost, spisala LUIZA PESJAKOVA. Cena elegantno vezanemu izvodu 1 gld. 60 kr., broširan. 1 gld. 10 kr. Dobivajo se v vsakej knjigarni in pri založniku, J. R. Milicu v Ljubljani.